

TÜRKİYE’DE KIRSAL NÜFUSUN ŞEHİR ALGISI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: YEŞİLYURT KÖYÜ (TRABZON)

A Study on Concept of City by Rural Population in Turkey: Yeşilyurt
Village (Trabzon)

Doç.Dr. Serkan DOĞANAY*

Yrd.Doç.Dr. Mete ALIM**

Özet

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde kırsal alanlardan şehirlere hızlı bir göç yaşanmaktadır. Bu süreç, hem kırsal hem de şehirler açısından bir takım güncel sorunları beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda, göçün kaynağı durumundaki kırsal nüfusunun şehir algılarının tespit edilmesi önem taşımaktadır. Elde edilecek bulgular, kırsal ve şehir bütünleşmesini sağlamaya yönelik çalışmalara yön verebilir.

Araştırmamızda, kırsal kesimde yaşayan nüfusun şehir algıları betimsel bir yöntemle taranmıştır. Bu amaçla, Trabzon’a bağlı merkez Yeşilyurt köyünden seçilen 184 kişiye anket uygulanmış, veriler SPSS’de analiz edilmiş ve bulgular tablolaştırılarak yorumlanmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmada kırsal nüfusunun şehir algılarına yönelik çeşitli bulgulara ulaşılmıştır. Örnekleme oluşturan grubun şehirleri eğitim, sağlık, alışveriş ve iş merkezleri olarak görmelerine rağmen, önemli bir kısmının şehre yerleşmek istemediği ortaya çıkmıştır. Bunun yanında çevre kirliliği, aşırı kalabalık ve trafik sorunları ile gürültü şehirlerin başlıca iticilikleri olarak tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Şehir, kırsal nüfus, şehir algısı, Trabzon.

* Atatürk Üniversitesi, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Erzurum. sdoganay@atauni.edu.tr

** Atatürk Üniversitesi, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı, Erzurum. metealim@atauni.edu.tr

Abstract

In developing countries like Turkey, there has been a rapid process of migration from rural areas into city centers. This process has created some problems along with it both as regards rural areas and cities. Thus, the understanding of city by rural population as the source of migration into cities is important. The findings may direct the studies towards providing the wholeness of rural and city.

In our study, the understanding of city by rural population was investigated. For this purpose, 184 persons from Yeşilyurt village, Trabzon, were questionnaired. Data were analyzed by SPSS and findings were tabulated and evaluated.

The study revealed some findings regarding understanding of city by villagers. Although the individuals in rural areas regarded cities as centres of education, health, shopping and business, a great number of them are not willing to settle into cities. Besides, environmental pollution, overpopulation, traffic problems and noise pollution are among the factors they decrease the value of cities.

Key Words: *City, rural areas, rural population, understanding of city, Trabzon.*

1-Giriş

Gelişmekte olan ülkelerin nüfus dinamikleri, dünya yerleşme sisteminin geleceğini belirlemesi açısından son derece önemlidir. Çünkü söz konusu ülkelerde hâlâ nüfus artışı ve şehirleşme oranları yüksek düzeyde gerçekleşmektedir. Türkiye bu açıdan incelendiğinde, nispeten hızlı ve plansız bir şehirleşme dikkati çekmektedir. Yerleşme sisteminde nüfusun büyük bir kesiminin yaşam kalitesi yüksek olmayan şehirlerde toplanması, çözülmesi oldukça güç sorunları da beraberinde getirmiştir. Yaşanan sorunların hem şehirler hem de kırsal kesimler için güncel olduğunu unutmamak gerekir. Bu bağlamda, sorunlara bilimsel yaklaşımların geliştirilebilmesi için, öncelikli olarak kır ve şehre bakış açılarının önemli olduğu kanaatini taşımaktayız.

Günümüz dünyasının karakteristik özelliklerinden birisi de hiç kuşkusuz şehir ve şehirleşme olgularıdır. Genel olarak şehir, kırsal alanlarla etkileşim halinde, tarım dışı faaliyetlerin yoğunlaştığı, örgütlenme ve uzmanlaşmanın belirginleştiği ve çok çeşitli sosyal imkânlarıyla farklı bir yaşam tarzının egemen olduğu yerleşim birimi olarak algılanmaktadır (Yücel, 1961: 39, Emiroğlu, 1975: 127, Göney, 1977: 75-76, Karaboran, 1989: 81-82, Doğanay, 1997: 424, Vatandaş, 2008: 25-26). Buna karşılık şehirleşme, dar anlamda, şehir sayısının ve şehirlerde yaşayan nüfusun artması anlamına gelir. Şehirlerde nüfus, doğal nüfus artışı ve göçler şeklinde artış gösterir. Gelişmekte olan ülkelerin şehirlerinde doğurganlık eğilimleri azaldığından, şehirleşme daha çok köylerden şehirlere gerçekleşen nüfus hareketleriyle beslenir. Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere şehirleşmenin dar anlamdaki tanımı, demografik bir nitelik taşır. Böyle olmakla birlikte, şehirleşmeyi sadece bir nüfus hareketi olarak değerlendirmek yeterli değildir. Şehirleşmenin geniş anlamdaki tanımı ise, ekonomik ve toplumsal yapıdaki değişim/dönüşüm sonucunda, şehir ve şehirli nüfus miktarının artmasına zemin hazırlayan bir nüfus birikim süreci olarak yapılabilir (Keleş, 2002: 21-22). Şehir ve şehirleşme dışında değinilmesi gereken bir başka kavram da şehirlileşmedir. Sosyo-kültürel açıdan şehirlileşme, şehre göç edenlerin veya şehirde yaşayanların, şehirselleşmeleri sürecidir. Özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için, şehirleşme ve şehirlileşme oranları önemli bir tartışma konusudur. Zira şehir adı verilen yerleşim birimlerinde oturan ama onun sunduğu imkânlardan yeterince faydalanamayan ve şehirselleşme hayat tarzını benimseyemeyen nüfusun ne kadar şehirli oldukları tartışılır. Kırsal kesimden şehirlere yönelen hızlı göç hareketleri neticesinde yaşanan süreç, şehirle bütünleşemeyen önemli bir nüfus kitlesi ortaya çıkarmıştır. Özellikle az gelişmiş ülke şehirlerinin ekonomik ve yapısal dönüşümlerinin de sınırlı olması, bu sorunun ortaya çıkmasında diğer önemli bir etken olmuştur. Tüm bu gelişmeler global ölçekte şehir ve şehirleşme sorunlarını gündeme getirmiştir. Bugün çok sayıda bilim insanı, mekânsal ölçekte farklılıklar göstermekle birlikte, küresel boyutlara ulaşan şehir ve şehircilik sorunları için çözüm önerileri üzerine çalışmaktadır.

Geçmişten günümüze Türkiye’de şehirleşme oranları artmaktadır. Ülkemizde şehirleşme hızının yüksek olması, sadece doğal nüfus artışına bağlanamaz. Bunda bir tarımsal nüfus yoğunluğu fazlalığının varlığına (Yücel, 1960: 28) ve bölgesel dengesizliklere (Mutluer, 1999: 173-194) bağlı olarak, kırsal kesimden şehir yerleşmelerine yönelen iç göç hareketinin büyük boyutlara ulaşmış olması en önemli etken durumundadır. Sayım dönemleri arasında yapılacak karşılaştırma, Türkiye’nin hızla şehirleşmekte

olduğunu göstermektedir. Nitekim 1927 sayımına göre ülke nüfusunun % 24’ünü (yaklaşık 3.3 milyon) oluşturan şehirli nüfus, 2008’de % 75’i (yaklaşık 53.6 milyon) bulmuştur¹. Bununla birlikte şehirleşme, coğrafi bölgeler arasında dengesiz bir dağılım göstermektedir. Bölgesel ekonomik gelişmişlik düzeyleri, şehirleşme oranlarının da farklılaşmasına zemin hazırlamıştır. Ayrıca, Türkiye’nin şehirleşmesinde dikkati çeken bir başka ayrıntıyı, büyük şehirseller yerleşmelerin özellikle de metropollerin daha fazla büyüme göstermiş olması oluşturur (Yüceşahin-Bayar-Özgür, 2004: 33-38).

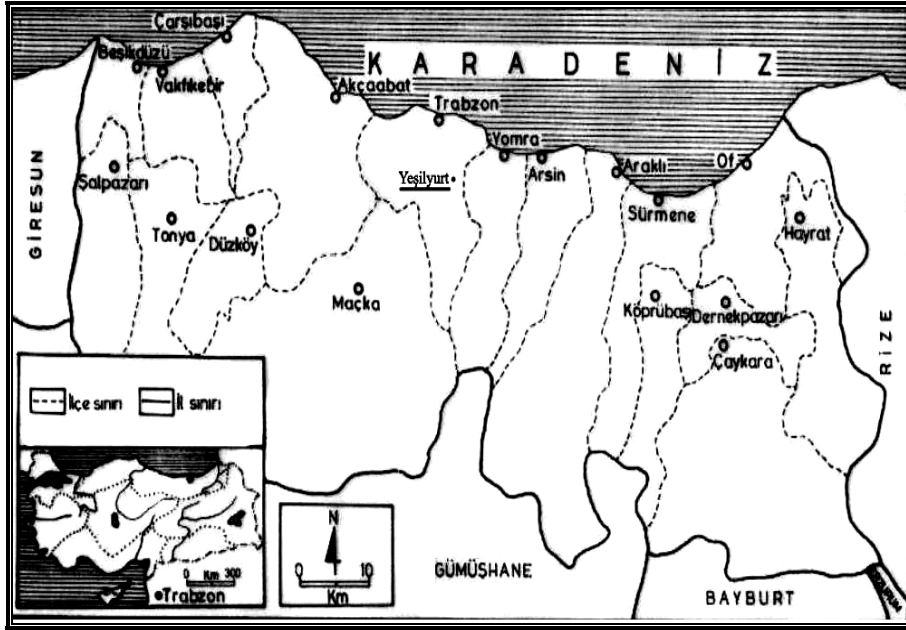
Türkiye’de şehirseller nüfusun hızlı artışında ve buna imkân veren kırdan şehre göçte şehirlerin fonksiyonel gelişmesinin etkisinin az olduğu görülmektedir. Göçün esas nedeni, kırdaki hızlı nüfus artışı ve tarım kesiminin hızla artan bu nüfusu istihdam etmekte karşılaştığı güçlütür. Bu nedenle ülkemizdeki şehirleşmede, şehirlerin çekiminden çok kırın iticiliğinin önem taşıdığı söylenebilir (Akçura, 1971: 188). Türkiye’de demografik şehirleşmenin fonksiyonel şehirleşmeden hızlı olması, şehrin sosyo-ekonomik yapısında ve fiziki görünüşünde çeşitli olumsuz etkilere yol açmaktadır. Hızlı ve plansız şehirleşme sonucunda yanlış arazi kullanımı, çevre kirliliği, altyapı, trafik, konut, işsizlik, sağlık, eğitim, beslenme ve suç gibi güncel sorunlar büyük boyutlara ulaşmıştır. Türkdöğün (1999: 5-24), söz konusu sorunların çözülmesi noktasında kırsal kesimin ihmal edilmemesi gerektiğini belirtmektedir. Öncelikli olarak kırsal kesimden gerçekleşen hızlı göç hareketlerinin sebepleri gerçekçi bir şekilde tespit edilmelidir. Kırsal kesimde hızlı nüfus artışı, tarım sektörünün getirisinin düşük, eğitim ve sağlık gibi hizmetlerin yetersiz olması göçlerin en önemli sebepleri olarak gözükmektedir. Özellikle son yıllarda tarımdan hızla uzaklaşma, gelecekte ülke gıda üretimi açısından büyük açmazları da beraberinde getirecektir. Bu nedenle tarımın tekrar özendirilmesi, eğitim ve sağlık hizmetlerinin kırsal kesimde yeniden yapılandırılması, göçlerin hızını da yavaşlatacaktır. Böylece kırların çekiciliğinin artırılması sonucunda, tarımsal üretim istikrarını koruyacak ve hızlı/ plansız şehirleşme neticesinde yaşanan sorunların da azaltılması mümkün olabilecektir.

Yerleşme düzeni içerisinde kır ve şehir yerleşmeleri, birbirlerini tamamlayıcı karakteristik özelliklere sahiptir. Buna karşın Türkiye’de bu entegrasyon genel olarak bozulmuş, kır ve şehir arasında sosyo-ekonomik bir ikilem yaşanmaya başlamıştır. Bu ikilemi ortadan kaldıracak veya azaltacak bilimsel yaklaşımlara işlerlik kazandırırken, diğer taraftan kırsal nüfusun şehir algılarını da tespit etmek büyük bir önem taşımaktadır. Geçmişten günümüze Türkiye’de genel olarak şehirden kıra bakılmış, değerlendirmeler yapılmış ve bunun sonucunda çeşitli çözüm önerileri getirilmiştir (Türkiye Bilimler Akademisi, 2006: 99). Oysaki şehre göç etme potansiyeli yüksek olan nüfusun sorunlarının, beklentilerinin ve eğilimlerinin tespit edilmesi hem şehirler ve hem de kırlar açısından daha kalıcı çözümlerin de ön şartı durumundadır. Bu bağlamda özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde şehir planlaması yapılırken, sadece şehrin fiziksel yapısına değil, şehre yeni

¹ Türkiye İstatistik Kurumu, nüfusuna bakılmaksızın ülkemizdeki tüm il ve ilçe merkezlerini şehir kabul etmektedir. Coğrafi açıdan bakıldığında, bir yerleşim yeri idari statüsüyle şehir özelliği kazanamaz. Buna karşılık bir yerleşmenin nüfus miktarı, planlama ve ekonomik fonksiyon kriterleri analiz edilerek şehir olup olmadığına karar verilmesi daha bilimsel bir yaklaşımdır.

katılan nüfusun ekonomik, sosyal ve kültürel özelliklerine de yer verilmelidir (Kocakuşak, 1996: 79, Yılmaz, 2009: 222-223).

Çalışmaya örneklem olarak seçilen Yeşilyurt köyü, Karadeniz Bölgesi'nin Doğu Karadeniz Bölümü sınırları içerisinde ve Trabzon şehrine yaklaşık 13 km uzaklıktadır (Harita 1). Karadeniz ikliminin belirgin bir şekilde yaşandığı Yeşilyurt Köyü, Değirmendere ve Şana Deresi'nin su toplama havzaları arasındaki eğimli yamaçlar üzerinde kurulmuştur (Fotoğraf 1). Karadeniz Bölgesi genelinde olduğu gibi dağınık dokulu yerleşme düzeni burada da tipik bir şekilde karşımıza çıkar. 2000 yılında 1161 olan köy nüfusu 2007 yılında 947'ye gerilemiştir. Bu azalışın temel sebebi, bir mahalle yerleşmesinin Esenyurt adıyla yeni köy haline getirilmesidir. Nitekim Esenyurt'un 2007 yılındaki nüfusu 211 kişi kadardı. Yeşilyurt köyü nüfusunun temel geçim kaynağını fındık tarımı oluşturur. Bunun yanında sınırlı olarak da geçim tipi bahçe tarımı yapılmakta ve çok az sayıda büyükbaş hayvan beslenmektedir. Trabzon'a yakınlık ve gelişmiş karayolu bağlantısı, belli bir nüfus kitlesinin çalışma amacıyla gününbirlik olarak Trabzon'a gidış-geliş yapmalarına zemin hazırlamıştır. Böyle olmakla birlikte vazgeçilmez tarım ürünü fındıktır. Ancak son yıllarda fındık fiyatlarında yaşanan büyük istikrarsızlık, alternatif ürün imkânı pek olmayan, köy nüfusunun en azından bir kısmını muhtemelen yeni eğilimlere yöneltecektir. Yeşilyurt Köyü, hemen her anlamda Trabzon şehrinin etki sahasında bulunmaktadır. Köy nüfusunun mal ve hizmet gereksinimleri hemen tamamıyla Trabzon'dan karşılanır.

Harita 1. Konum Haritası.

Fotoğraf 1. Yeşilyurt Köyü’nden Kuzey (üstteki) ve Kuzeydoğuya Doğru Görünümler.

Türkiye’de kırsal kesimden şehirlere yönelik hızlı bir göç hareketi olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda, kırsal nüfusun şehir ve şehir yaşamına ilişkin görüşleri önem taşımaktadır. Bu çalışmada kırsal nüfusun şehir algısı, Trabzon’un merkeze bağlı Yeşilyurt köyünden seçilen örneklem ile ortaya konmaya çalışılmıştır. Böylece ülkemizde kırsal kesimden şehre yönelik göçlerin sebepleri ve kırsal nüfusun zihin haritasında (Tümertekin-Özgüç, 1998: 65-66) şehir algıları hakkında önemli bulgulara ulaşılabileceği düşünülmüştür. Yeşilyurt köyünün örneklem olarak seçilmesinde, şehirle etkileşim düzeyinin yüksek olmasına bağlı olarak, şehir algılarının farklılık göstereceği öngörüsü etkili olmuştur. Araştırma betimsel bir çalışma olup, veri toplamak üzere 14 sorudan oluşan anket formu 184 kişiye uygulanmış ve veriler SPSS’de analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular tablolaştırılarak yorumlanmaya çalışılmıştır.

2-Bulgular ve Yorumlar

Örnekleme oluşturanların cinsiyetleri ve yaş gruplarına dağılımları Tablo 1’de incelenmiştir. Örneklem grubunda daha kolay ulaşıldığı için, erkeklerin fazlalığı (%64.7) dikkat çekmektedir. Tabloda da görüldüğü gibi örneklem çeşitli yaş gruplarına dahil bireylerden oluşmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1. Örneklemin Cinsiyet ve Yaş Durumu.

Cinsiyet	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kız	65	35.3
Erkek	119	64.7
Toplam	184	100.0
Yaş	Frekans (f)	Yüzde (%)
15-25	56	30.4
26-35	18	9.8
36-45	33	17.9
46-55	31	16.8
56-65	15	8.2
65+	31	16.8
Toplam	184	100.0

Anket uygulanan grubun öğrenim durumu ile meslekleri incelendiğinde, ilkököl mezunları ile öğrenci ve ev hanımlarının ön plana çıktığı görülür (Tablo 2). Gerek öğrenim durumunda gerekse mesleklere göre dağılımda bir çeşitlilik sağlanmıştır. Üniversite mezunlarının azlığı ise ülkemizin genel eğitim durumunu yansıtmaması bakımından dikkat çekicidir.

Tablo 2. Örneklemin Öğrenim ve Meslek Durumu.

Öğrenim Durumu	Frekans (f)	Yüzde (%)
Okuma yazma bilmiyor	23	12.5
İlkokul	84	45.7
Ortaokul	9	4.9
İlköğretim	1	0.5
Lise	35	19.0
Üniversite	6	3.3
Lise öğrencisi	17	9.2
Üniversite öğrencisi	9	4.9
Toplam	184	100.0
Meslek	Frekans (f)	Yüzde (%)
Öğrenci	45	24.5
Ev hanımı	47	25.5
Çiftçi	23	12.5
İşçi	17	9.2
Memur	4	2.2
İşsiz	15	8.2
Emekli	21	11.4
Diğer	12	6.5
Toplam	184	100.0

Örnekleme oluşturanların %65’i devamlı köyde ikamet ederken, geri kalan %35 kadarı ise yazın köyde kışın şehirde ikamet etmektedir (Tablo 3). Böyle bir ikili yaşam tarzının tercih edilmesinde, şehirselleşme hizmetlerinden daha fazla yararlanma isteği etkili olmuştur. Nitekim 33 kişi eğitim ve iş nedeniyle yazın köyde kışın şehirde oturduğunu belirtmiştir.

Tablo 3. İkamet Edilen Yere Göre Dağılım.

İkamet Edilen Yer	Frekans (f)	Yüzde (%)
Köy	120	65.2
Yazın köyde kışın şehirde	64	34.8
Toplam	184	100.0

Yeşilyurt köyünün Trabzon’a yakın olması (yaklaşık 13 km) ve gelişmiş bir ulaşım ağı, kırsal nüfusun şehirle bağlantısını kolaylaştırmıştır. Köy sakinlerinin şehre gitme sıklıkları incelendiğinde, örneklem grubunun yaklaşık yarısının (%48.4) haftada bir kez Trabzon’a gittikleri görülür (Tablo 4). Şehre gitme sıklıkları haftada 7 ve üzerinde olanlar, çalışan ve öğrenim gören nüfustan oluşmaktadır. Ayrıca elde edilen bulgulara göre, genç nüfusun şehre gitme sıklıkları daha fazladır. Ulaşım ve iletişim imkânlarının gelişmiş olması, Yeşilyurt köyünde hemen her alanda hızlı bir sosyal değişmeyi de beraberinde getirmiştir.

Tablo 4. Örnekleme Oluşturanların Trabzon’a Gitme Sıklıkları.

Gitme Sıklığı	Frekans (f)	Yüzde (%)
Haftada 1 kez	89	48.4
Haftada 2 kez	23	12.5
Haftada 3 kez	9	4.9
Haftada 4 kez	3	1.6
Haftada 5 kez	7	3.8
Haftada 6 kez	6	3.3
Haftada 7 kez	4	2.2
Haftada 7’den çok	14	7.6
On beş günde bir	8	4.3
Ayda bir	21	11.4
Toplam	184	100.0

Şehre gitmede etkili olan faktörler ise Tablo 5’te verilmiştir. Örnekleme dahil edilenlerin şehre gitmelerinde alışveriş (%34.8) ve eğitim (%22.8) birinci öncelikleri oluşturur. Bunların dışında iş ve sağlık gibi amaçlar, şehre gitmeyi teşvik eden diğer faktörlerdir. Bu durum köyün mal ve hizmet gereksinimleri açısından Trabzon’un etki sahasında olduğunu göstermektedir. Tarım alanlarının büyük ölçüde fındık bahçelerine dönüştürülmüş olması, kırsal nüfusun şehirselleşme hizmetlerine olan gereksinimini ve buna bağlı olarak şehre gitme sıklığını artırmıştır (Yılmaz, 2009: 222).

Tablo 5. Şehre Gitmede Etkili Olan Faktörler.

Faktörler	1.Öncelik		2.Öncelik		3.Öncelik	
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)
Eğitim	42	22.8	5	27	1	0.5
Sağlık	28	15.2	57	31.0	22	12.0
Alışveriş	64	34.8	52	28.3	16	8.7
İş	30	16.3	17	9.2	12	6.5
Gezme	20	10.9	30	16.3	20	10.9
Toplam	184	100.0	161	87.5	71	38.6

Çalışmaya dahil edilen gruba şehre yerleşme konusundaki görüşleri sorulmuştur. Elde edilen bulgulara göre, 111 kişi (%60.3) şehre yerleşmek istemediği, 73 kişi (%39.7) ise şehre yerleşmek istediği yönünde görüş belirtmiştir (Tablo 6). Kırdan şehre hızlı bir göçün yaşandığı ülkemizde, bu tablo kuşkusuz dikkat çekicidir. Böyle bir durumun ortaya çıkmasında, şehrsel hizmetlere erişim kolaylığının etkili olduğu söylenebilir. Şehre yerleşmek isteyenlerin % 68.5'i Trabzon'u ve % 13.5'i İstanbul'u belirtmiştir. Bu eğilimde, köy halkının şehir algılarında Trabzon'un ön planda olmasının etkili olduğu söylenebilir. İstanbul'un ikinci sırada belirtilmesinin ülkemizdeki genel eğilim ile açıklanabileceği düşünülmektedir.

Tablo 6. Örneklemin Şehre Yerleşme Konusundaki Görüşleri.

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Evet	73	39.7
Hayır	111	60.3
Toplam	184	100.0

Tablo 7. Örneklemin Yerleşmek İsteddiği Şehirlerin Dağılımı.

Şehirler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Trabzon	50	68.5
İstanbul	10	13.5
Antalya	3	4.2
İzmir	3	4.2
Bursa	2	2.7
Samsun	2	2.7
Yalova	1	1.4
Erzurum	1	1.4
Eskişehir	1	1.4
Toplam	73	100.0

Şehirlerin yakın ve uzak çevrelerindeki nüfusa verdikleri hizmetler arasında eğitim ve sağlık önemli bir yer tutar. Nitekim şehre yerleşmek isteyenlerin (73 kişi) % 32.9'u (24 kişi) eğitim ve sağlık imkanlarını gerekçe göstermiştir. Kırsal alanlarda bu hizmetlerinin yetersiz olması, çok sayıda ailenin şehre yerleşmesine de zemin hazırlamaktadır. Bunun

dışında örneklemin % 24.7’si rahat bir ortam, % 20.5’i ise iş imkanları, % 19.2’si ise sosyal ve kültürel faaliyetleri teşvik edici faktörler olarak belirtmişlerdir (Tablo 8). Bu bağlamda elde edilen bulgulara göre, kadın nüfusun büyük bir kısmı, şehir yerleşmelerini temiz ve rahat bir ortam şeklinde algılamaktadırlar. Yılmaz’ın da çalışmasında belirttiği gibi özellikle kırsal kesimde iklimden kaynaklanan olumsuzluklar ve tarımsal uğraşlar, kadınların şehre yerleşme noktasında daha istekli olmalarına neden olmuştur (2009: 221-232). Şehre yerleşme konusunda, sosyal ve kültürel imkânların en büyük çekicilik olduğunu belirtenler arasında genç nüfusun çok büyük bir oran oluşturduğunu belirtmek gerekir. Söz konusu değerlendirmelerden anlaşılacağı üzere iş imkânlarının kısıtlı, tarımsal getirinin düşük ve çeşitli hizmetlerin yetersiz olması kır nüfusunun şehirlere göçünü hızlandırmıştır.

Tablo 8. Şehre Yerleşmeyi Teşvik Eden Faktörlerin Dağılımı.

Faktörler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Eğitim ve sağlık imkânları	24	32.9
Rahat bir ortam	18	24.7
İş imkânları	15	20.5
Sosyal ve kültürel imkânlar	14	19.2
Akrabaların şehirde yaşaması	2	2.7
Toplam	73	100.0

Şehir yerleşmelerinin sunduğu imkânlar yanında şehre yerleşmeyi engelleyen bazı faktörler de mevcuttur. Nitekim örneklem grubuna yöneltilen sorudan elde edilen bulgular bunu ortaya koymaktadır. Buna göre, çevre kirliliği (%29.8), kalabalık (%24.3) ve gürültü (%19.8) şehre yerleşmeyi güçleştirdiği düşünülen birinci önceliklerdir (Tablo 9). Geçim sıkıntısı ve çiftçilikle uğraşma ise diğer faktörler olarak dikkat çekmiştir. Dolayısıyla kırsal nüfusun şehirleri çevre kirliliğinin yoğunlaştığı, kalabalık ve gürültülü mekânlar olarak algıladıkları söylenebilir. Buna karşılık, farklı çalışmalardan da anlaşılacağı üzere, genel olarak kırsal alanların temiz hava ve doğal güzellikleri çağrıştırdığı anlaşılmaktadır (Kurt, 2006: 64).

Tablo 9. Şehre Yerleşmeyi Güçleştirdiği Düşünülen Faktörler.

Faktörler	1.Öncelik		2.Öncelik		3.Öncelik	
	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)
Çevre kirliliği	33	29.8	13	11.7	4	3.6
Geçim sıkıntısı	14	12.6	14	12.6	5	4.5
Kalabalık olması	27	24.3	10	9.0	-	-
Gürültü	22	19.8	21	18.9	1	0.9
Çiftçilikle uğraşma	12	10.8	2	1.8	1	0.9
Şehre yakın olma	2	1.8	-	-	-	-
Geleneklerin unutulması	1	0.9	3	2.7	1	0.9
Suç oranlarının fazla olması	-	-	2	1.8	-	-
Toplam	111	100.0	65	58.5	12	10.8

Şehirlere merkezîyet gücü kazandıran en önemli ekonomik faaliyetlerden birisi de ticaret fonksiyonudur. Zira şehirler, etki sahasındaki yerleşmelerin ticari hizmet merkezleri durumundadırlar (Özçörekçi, 1944:71). Yeşilyurt nüfusu, mal ve hizmet gereksinimlerini Trabzon şehrinde karşılar. Bu anlamda alışveriş için en çok tercih edilen yerlerin, Pazarkapı (%34.2), Meydan (%29.4) ve Değirmendere (%17.9) olduğu görülür (Tablo 10). Pazarkapı ve Değirmendere semtleri Trabzon'un geleneksel alışveriş merkezleridir. Buna karşılık Meydan, lüks tüketime yönelik iş yerlerinin toplandığı ve daha çok genç nüfusun tercih ettiği semt olarak dikkati çekmiştir.

Tablo 10. Trabzon'da Alışveriş İçin En Çok Tercih Edilen Yerler.

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Pazarkapı	63	34.2
Meydan	54	29.4
Değirmendere	33	17.9
Uzun sokak	22	12.0
Büyük alışveriş merkezleri	12	6.5
Toplam	184	100.0

Örnekleme oluşturanların şehir algılarında çekici ve itici yönlerin neler olduğu ise Tablo 11'de incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, eğitim (%25.0), sağlık (%24.5) ve iş imkânları (%20.7) şehirlerin çekiciliklerini, çevre kirliliği (%38.0), aşırı kalabalık ve trafik (%28.3) ile gürültü (%18.5) ise şehirlerin başlıca iticilikleri olarak tespit edilmiştir. Kırsal alanlarda eğitim, sağlık ve iş imkânlarının kısıtlı olması, nüfusun şehir algılarını bu yönde şekillendirmiştir. Şehirlerin iticilikleri olarak ortaya konan faktörlerin günümüzün modern şehircilik sorunlarıyla örtüştüğü de belirtilmelidir.

Tablo 11. Örnekleme Göre Şehir Hayatının Başlıca Çekici ve İtici Yönleri.

Çekici Faktörler	Frekans (f)	Yüzde (%)	İtici Faktörler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Eğitim imkânları	46	25.0	Çevre kirliliği	70	38.0
Sağlık imkânları	45	24.5	Aşırı kalabalık ve trafik	52	28.3
İş imkânları	38	20.7	Gürültü	34	18.5
Çocukların geleceği	26	14.1	Geçim sıkıntısı ve pahalılık	15	8.2
Sosyal ve kültürel imkânlar	14	7.6	Geleneklerin unutulması	11	6.0
Daha rahat yaşamak	13	7.1	Suç oranlarının fazla olması	1	0.5
Temiz ve rahat bir ortam	2	1.1	Beğenmediğim yönü yok	1	0.5
Toplam	184	100.0	Toplam	184	100.0

3-Sonuç

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kır ve şehir arasındaki bölünme ve karşıtlık dikkat çekicidir. Oysaki kır ve şehir, birbirlerini farklı açılardan destekleyen yerleşim birimleridir. Bu nedenle kır ve şehir arasında zayıflayan entegrasyonun sağlanması birçok açıdan önem taşımaktadır. Böyle olmakla birlikte, kırsal alanların hemen her açıdan geri kalmışlığı, ülkemizde kır-şehir ikileminin ortaya çıkmasına ve köylülük duygusunun zayıflamasına yol açmıştır. Unutulmamalıdır ki, zaman zaman Türkiye’de kırsal yaşam ve köylülük güçlendirilmesi gereken değil, ortadan kaldırılması gereken bir olgu olarak kabul edilmiştir. Ancak köylülük bilincinin yok olmasının siyasal, sosyal ve ekonomik alanda neden olacağı olumsuz sonuçları da göz ardı etmemek gerekir. Kırsal ve şehirsal nüfusun farklı alanlarda bütünleşmesi, toplumsal bütünleşme ve kalkınma için de uygun bir ortam oluşmasına zemin hazırlayabilir.

Yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda Yeşilyurt köyü nüfusunun şehir algılarıyla ilgili olarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Örneklemin yarıdan fazlasını devamlı köyde ikamet edenler oluşturmaktadır. Bunun yanında özellikle eğitim ve iş gibi nedenlerle bir kısım nüfusun (%35) yazın köyde kışın şehirde ikamet ettikleri tespit edilmiştir.

2. Yeşilyurt köyünün Trabzon’a yakın olması ve gelişmiş bir ulaşım ağı, kırsal nüfusun şehirle bağlantısını kolaylaştırmıştır. Nitekim örneklem grubunun yaklaşık yarısının (%48.4) haftada bir kez Trabzon’a gittikleri görülmüştür.

3. Araştırmaya dahil edilenlerin şehre gitmelerinde alışveriş ve eğitimin birinci öncelikleri oluşturduğu ortaya konmuştur.

4. Elde edilen bulgulara göre, 111 kişi şehre yerleşmek istemediği yönünde görüş belirtmiştir. Bunda, şehirsal hizmetlere erişim kolaylığının etkili olduğu söylenebilir. Şehre yerleşmek isteyenlerin büyük bir kısmı ise Trabzon’u belirtmiştir. Bu bağlamda, kırsal alanların merkezi yer özelliği gösteren köylerinde özellikle eğitim ve sağlık hizmetlerin yeniden ve etkin bir biçimde yapılandırılması, ülkemizdeki göç hareketlerinin hızını azaltabilecek bir yaklaşım olacaktır.

5. Bulgulara göre, kadın nüfusun büyük bir kısmı, şehir yerleşmelerini temiz ve rahat bir ortam şeklinde algılamaktadır. Özellikle kırsal kesimde iklimden kaynaklanan olumsuzluklar ve tarımsal uğraşlar, kadınların şehre yerleşme noktasında daha istekli olmalarına neden olmuştur.

6. Kırsal nüfusun şehirleri çevre kirliliğinin yoğunlaştığı, kalabalık ve gürültülü mekânlar olarak algıladıkları söylenebilir.

7. Eğitim, sağlık ve iş imkânları şehirlerin çekiciliklerini, çevre kirliliği, aşırı kalabalık ve trafik ile gürültü ise şehirlerin başlıca iticilikleri olarak tespit edilmiştir. Şehirlerin gerek iticilikleri gerekse çekiciliklerinin ülkedeki genel şehir algısıyla örtüştüğü düşünülmektedir.

Araştırmamıza konu olan Yeşilyurt, şehre yakın köylerden birisidir. Bu nedenle kır nüfusunun şehirle etkileşim düzeyi son derece yüksektir. Ayrıca, son yıllara kadar desteklenen fındık tarımı, halkın refah seviyesini nispeten yükseltmiştir. Bu özelliklerin nüfusun şehre yerleşme isteğini büyük ölçüde azalttığı düşünülmektedir. Ancak benzer çalışmaların şehre daha uzak kırsal alanlarda yapılması, şehir algılarının farklılaşmasına

zemin hazırlayabilir. Ayrıca, bu tür çalışmalar farklı coğrafi bölgelerde uygulanarak, kırsal nüfusun şehir algıları ortaya konulabilir. Elde edilen verilere göre, hem kır ve hem de şehirlerde karşılaşılan sorunlara daha bilimsel çözümlerin getirilebileceği kanaatini taşımaktayız.

Katkı Belirtme:

Araştırmanın anket uygulama aşamasında katkıları olan Mustafa YAYLI, Burhan ALEMDAĞ, Salim BURHAN, Ömür DOĞANAY ve konuksever köy halkına ayrı ayrı teşekkür ederiz.

Kaynakça

- AKÇURA, T., 1971, *Türkiye’de Şehirleşme ve Bazı Şehir Örnekleri*. Türkiye Coğrafi ve Sosyal Araştırmalar, İstanbul Üniv. Edebiyat Fak. Coğrafya Enst., Edebiyat Fak. Matbaası, İstanbul.
- DOĞANAY, H., 1997, *Türkiye Beşeri Coğrafyası*. Milli Eğitim Bakanlığı Yay. No: 2982, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi Yay. No: 877, Eğitim Dizisi Yay. No: 10, İstanbul.
- EMİROĞLU, M., 1975, *Türkiye Coğrafi Bölgelerine Göre Şehir Yerleşmeleri ve Şehirli Nüfus*. Ankara Üniv. Dil ve Tarih-Coğrafya Fak. Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Sayı: 7, Ankara.
- GÖNEY, S., 1977, *Şehir Coğrafyası-I*. İstanbul Üniv. Edebiyat Fak. Yay. No: 2274, Coğrafya Enst. Yay. No: 91, Cilt: 1, İstanbul.
- HARRIS, C.D., 1999, *Şehirlerin Doğası: Son Yarım Yüz Yıl İçinde Şehir Coğrafyası* (Çeviren Yalçın KARABULUT). Ankara Üniv. Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, Sayı: 7, Ankara.
- KARABORAN, H., 1989, *Şehir Coğrafyası ve Şehirsizlik*. Fırat Üniv. Dergisi, Sosyal Bilimler, Cilt: 3, Sayı: 1, Elazığ.
- KELEŞ, R., 2002, *Kentleşme Politikası*. İmge Kitabevi, 7. Baskı, Ankara.
- KOCAKUŞAK, S., 1996, *Türkiye’de Kentsel Yaşamın Önemi ve Planlamalarda Coğrafya Biliminin Yeri*. Ankara Üniv. Dil ve Tarih-Coğrafya Fak. Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Sayı: 12, Ankara.
- KURT, H., 2006, *Türkiye’de Kent-Köy ve Kentli-Köylü Algısı Üzerine Bir Araştırma*. Mustafa Kemal Üniv. Sosyal Bilimler Enst. Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 6, Hatay.
- MUTLUER, M., 1999, *Türkiye’de Bölgesel Dengesizlikler ve Bölge Planlama Çalışmaları Üzerine Gözlemler*. Ege Coğrafya Dergisi, Sayı: 10, İzmir.
- ÖZÇÖREKÇİ, H., 1944, *Anadolu’da Küçük Şehir Araştırmaları*. Ankara Üniv. Dil ve Tarih-Coğrafya Fak. Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 1, Ankara.
- TÜMERTEKİN, E., 1965, *Türkiye’deki Şehirlerin Fonksiyonel Sınıflandırılması*. İstanbul Üniv. Coğrafya Enst. Yay. No: 43, İstanbul.
- TÜMERTEKİN, E., 1973, *Türkiye’de Şehirleşme ve Şehirsizlik*. İstanbul Üniv. Yay. No: 1840, Coğrafya Enst. Yay. No: 72, İstanbul.
- TÜMERTEKİN, E., ÖZGÜÇ, N., 1998, *Beşeri Coğrafya (İnsan-Kültür-Mekân)*. Çantay Kitabevi, İstanbul.
- TÜRKDOĞAN, O., 1999, *Türkiye’de Göçler, Sorunları ve Çözüm Yolları*. Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, Sayı: 119, İstanbul.

- TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ, 2006, Yerleşme Bilimleri/Çalışmaları İçin Öngörüler. Türkiye Bilimler Akademisi Raporları, Sayı: 14, Ankara.
- VATANDAŞ, C., 2008, Trabzon’da Kentleşme-Kentleşme Süreci ve Problemleri. Karadeniz Teknik Üniversitesi Matbaası, Trabzon.
- YILMAZ, C., 2009, *Türkiye’de Kırdan Kente Göç Sürecinde Etkili Olan Faktörlerden Biri; Evlilik Yoluyla Göç*. Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı: 21, Erzurum.
- YÜCEL, T., 1960, *Türkiye’de Şehirleşme Hareketleri ve Şehirler*. Türk Coğrafya Dergisi, Yıl: XVI, Sayı: 20, Ankara.
- YÜCEL, T., 1961, *Türkiye’de Şehirleşme Hareketleri*. Türk Coğrafya Dergisi, Yıl: 17, Sayı: 21, Ankara.
- YÜCEŞAHİN, M.M.,-BAYAR, R.,-ÖZGÜR, E.M., 2004, *Türkiye’de Şehirleşmenin Mekansal Dağılışı ve Değişimi*. Ankara Üniv. Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Coğrafi Bilimler Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 1, Ankara.